

УДК 821.161.2-1.09Франко І.

Tadej Karabowicz

Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej

WPŁYW POLSKOJĘZYCZNEJ TWÓRCZOŚCI IWANA FRANKI NA Dyskurs literacki ukraińskiej poetki emigracyjnej Wiry Wowk

Twórczość Iwana Franki w jej wieloaspektowym wymiarze wpływała na ukraińską literaturę XX wieku. Twórczość poety była pośrednikiem w popularyzowaniu ukraińskiej idei pośród sąsiadów i ich literatur. W artykule następuje próba przemyślenia wpływu polskojęzycznej twórczości Iwana Franki na dyskurs literacki poetki «Grupy Nowojorskiej» Wiry Wowk. Polskojęzyczną twórczości Iwana Franki, w stosunku do poetki należy rozumieć jak koncepcję intelektualnej popularyzacji ukraińskiej kultury na zewnątrz. Iwan Franko robił to w XIX wieku, Wira Wowk natomiast w wieku XX, przebywając na emigracji. Twórczy dyskurs poetki był platformą informacji o kulturze ukraińskiej w Brazylii. Opierał się on na akcencie poznawczym, będąc ważnym źródłem brazylijsko-ukraińskich kontaktów literackich, zapoczątkowanych XIX wieku przez Iwana Frankę w stosunku do polskiej literatury.

Słowa kluczowe: Iwan Franko, Wira Wowk, «Grupa Nowojorska», poezja, ukraińska kultura, polska literatura.

Карабович Тадей. Вплив польськомовної творчості Івана Франка на літературний дискурс еміграційної поетеси Віри Вовк. Творчість Івана Франка у її багатоаспектному вимірі впливала на українську літературу XX століття. Вона безумовно була посередником у популяризації української ідеї серед сусідніх народів та літератур. У статті розглядається вплив польськомовної творчості Івана Франка на літературний дискурс поетеси Нью-Йоркської групи Віри Вовк. Польськомовну творчість Івана Франка, по відношенні до поетеси, слід розуміти як когнітивну спробу популяризації української культури на зовні. Іван Франко почав робити це у XIX столітті, Віра Вовк продовжила у XX столітті — в еміграції. Творчі починання поетеси були платформою інформації про різні ділянки української культури у Бразилії. Їх пізнавальний акцент, це було важливе джерело бразильсько-українських літературних контактів, так як у XIX столітті робив це Іван Франко супроти польської літератури.

Ключові слова: Іван Франко, Віра Вовк, Нью-Йоркська група, поezія, українська культура, польська література.

Karabowicz Tadej. Influence of Ivan Franko's polish-language writing on the literary discourse of exile poetess Vira Vovk. Ivan Franko's multi-dimensional writing had a great impact on the Ukrainian literature of the 20th century. Undoubtedly it acted like information and cultural intermediary to popularize the Ukrainian ideas in the neighboring cultures and literatures. The article focuses on influence of Ivan Franko's Polish-language writing on the literary discourse of the New York Group poetess Vira Vovk. In relation to the poetess Ivan Franko's Polish-language writing should be understood as a cognitive attempt to popularize and bring the Ukrainian culture to light. Ivan Franko started to do it in the 19th century; Vira Vovk went forwards in the exile in the 20th century. The poetess' creative endeavors were a platform of information about various aspects of the Ukrainian culture in Brazil. Their educative focus was an important source of Brazilian-Ukrainian literary contacts as well as Ivan Franko encouraged Polish-Ukrainian literary intercourse in the 19th century.

Key words: Ivan Franko, Vira Vovk, the New York Group, poetry, the Ukrainian culture, the Polish culture

Postawienie problemu i jego znaczenie. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie nieznanego na ogół w historiografii problematyki, dotyczącej przekazywania informacji o stanie własnej kultury, na zewnątrz. Dokonał tego w nowatorski sposób poeta Iwan Franko (1856–1916), popularyzując kulturę ukraińską wśród Polaków, poprzez umieszczanie szeregu artykułów o stanie kultury ukraińskiej, napisanych w języku polskim dla polskiej prasy Lwowa, Warszawy i Petersburga. W XX wieku, poetka «Grupy Nowojorskiej» — Wira Wowk, dokonała podobną formę popularyzacji ukraińskiej kultury w Brazylii, czerpiąc wzór z pozytywistycznej pracy u podstaw Iwana Franki. Dyskurs popularyzacyjny kultury ukraińskiej w brazylijskiej, portugalskiej i hiszpańskiej przestrzeni informacyjnej Ameryki Łacińskiej, stał się ważnym przyczynkiem istnienia bogatych kontaktów literackich oraz przekładowych w XX wieku.

Analiza publikacji oraz źródeł. Temat badawczy dotyczący wpływu polskojęzycznej twórczości Iwana Franki na dyskurs literacki poetki «Grupy Nowojorskiej» Wiry Wowk, jest problemem złożonym i niejednoznacznym. Polskojęzyczną twórczość Iwana Franki, w stosunku do poetki ukraińskiej należy rozumieć jak koncepcję intelektualnej popularyzacji ukraińskiej kultury na zewnątrz. Iwan Franko robił to w XIX wieku, Wira Wowk natomiast w wieku XX. Poetka przebywając na emigracji, starała się przybliżyć własną kulturę portugalskojęzycznemu czytelnikowi w Brazylii. Niniejszy temat może być rozpatrywany w szerszym kontekście badawczym ukraińskich literaturoznawców oraz historyków literatury polskiej na Ukrainie: Rostysława Radyszewskiego [13], Iwana Matkowskiego oraz Ihora Rozłuckiego [10]. Dopełnią go badania naukowe O. Astafjewa [7], M. Ilnyckiego [2; 3], T. Karabowycza [11], M. Rewakowycz [6], Melanie Petlowany [12]. Temat ten w szczególny merytoryczny sposób zaistniał w jubileuszowej publikacji Iwana Matkowskiego oraz Ihora Rozłuckiego o Iwanie France: «Iwan Franko. Szkice o literaturze» (Warszawa-Drohobycz 2016) [10] oraz we wspomnieniach Wiry Wowk [1].

Celem artykułu jest wyznaczenie ważności tematu oraz jego aktualności w XX wieku. **Zadaniem artykułu** jest przedstawienie problematyki dotyczącej przekazywania informacji o stanie własnej kultury, na zewnątrz przez poetę Iwana Frankę w języku polskim. Podobną popularyzację dokonywała poetka Wira Wowk, w Brazylii, czerpiąc wzór z pozytywistycznej pracy u podstaw Iwana Franki. Analiza dokonana w niniejszym artykule naukowym przybliżyawię związki literackie polsko-ukraińskie w XIX wieku, obciążone cenzurą oraz sytuacją geopolityczną, oraz na ogół nieznanego poczynania popularyzacyjne własnej kultury poetki Wiry Wowk na kontynencie amerykańskim.

Wykład głównego materiału. Polskojęzyczną twórczość Iwana Franki i jej wpływ na dyskurs literacki poetki «Grupy Nowojorskiej» Wiry Wowk należałoby opierać na koncepcji stworzonej przez szwajcarskiego psychologa Jana Piageta (1896–1980), o rozwoju intelektualnym jednostki (angielskie: Piaget's theory of cognitive development, ukraińskie: когнітивний розвиток), który hołduje założeniu, że inteligencja jest rozwiniętą formą adaptacji, w wyniku której dochodzi do strukturalizowania procesów poznawczych. W XIX wieku Iwan Franko dokonał swoistego odkrycia intelektualnego, że procesy poznawcze powinny odbywać się poprzez ich strukturalizowanie. Ukraiński poeta wyodrębniał bowiem w swoich szkicach o literaturze i własnej kulturze, określoną

strukturę informacyjną, i kierował ją w języku polskim do czytelnika polskojęzycznego oraz do Polaków. Działanie to sprawiało, że ściśle określony układ intelektualnego przekazu treści, wynikający z połączenia różnych elementów wiedzy, nadawał określoną całość dyskursowi krytyczno-literackiemu poety. Iwan Franko napisał bowiem około tysiąca szkiców dotyczących tematycznie kultury ukraińskiej, literaturoznawstwa i publicystyki w języku polskim, by przybliżyć wszystkie te dziedziny kultury ukraińskiej Polakom, bezpośrednim sąsiadom Ukraińców we Lwowie i w Galicji. Dokonanie to nosiło charakter czołowego hasła ukraińskiego pozytywizmu w Galicji: pracy u podstaw, mającego swoją kontynuację na emigracji w XX wieku [7, c. 169–228].

Życie i twórczość poety Iwana Franki w galicyjskim Lwowie, od 1877 roku uległo zasadniczej zmianie. Poeta został bowiem aresztowany przez władze austriackie i oskarżony o propagandę socjalistyczną. Powodem aresztowania były kontakty z Erazmem Kobylańskim (Michałem Koturnickim), delegowanym przez koło studentów polskich w Petersburgu za granicę dla zorganizowania przerzutu literatury ze Szwajcarii do Rosji. Na ławie oskarżonych, oprócz Erazma Kobylańskiego oraz Iwana Franki zasiedli: Polacy Edmund Brzeziński, Bolesław Limanowski oraz Ukraińcy: Mychajło Pawłyk i Ostap Terlecki. Był to pierwszy wielki proces socjalistyczny w Galicji. Proces ten spowodował zaciśnienie stosunków Iwana Franki z Polakami, po wypuszczeniu z więzienia, poeta nawiązał bowiem bliskie kontakty z socjalistami polskimi i stał się głośnym popularyzatorem marksizmu. Tłumaczył na język ukraiński fragmenty «Kapitału» Marksa i «Anty-Dühringa» Engelsa. Poeta współredagował miesięcznik literacko-naukowy «Hromadskij Druh», wszedł do lwowskiego Komitetu Socjalistycznego i redakcji polskiego organu robotniczego we Lwowie «Praca». W Komitecie tym współpracował z Bolesławem Czerwieńskim, Bolesławem Limanowskim, Antonim Mańkowskim i ukraińskim działaczem społecznym Mychajłą Pawłykiem. Dziełem Komitetu było przygotowanie w 1881 programu socjalistów galicyjskich, który propagował solidarność proletariatu galicyjskiego z klasą robotniczą innych krajów oraz głosił ideę walki o poprawę bytu mas pracujących kraju. W 1880 roku Iwan Franko został ponownie skazany na trzymiesięczne uwięzienie w Kołomyi [13, c. 5–19].

W 1887 roku Iwan Franko, wszedł do redakcji dziennika «Kurier Lwowski», gazety związanej z ruchem ludowym, jako jej stały współpracownik. Redakcją pisma kierowali Henryk Rewakowicz i Bolesław Wysłouch, uczestnik powstania styczniowego, organizator ruchu ludowego w Galicji. Iwan Franko zaprzyjaźnił się z nimi i brał czynny udział w życiu społeczno-politycznym polskich środowisk Galicji, zwłaszcza w organizowaniu ruchu ludowego. Na łamach «Kuriera Lwowskiego» poeta opublikował wiele artykułów na tematy społeczne, polityczne, gospodarcze, kulturalne i literackie. Artykuły te stały wykładnię poglądów Iwana Franki na własną kulturę. Poprzez to, że zostały napisane w języku polskim, pozostają w dorobku poety przyczynkiem do ożywionych kontaktów polsko-ukraińskich. Iwan Franko był również stałym współpracownikiem pisma «Przyjaciel Ludu», redagowanego przez Bolesława Wysłoucha. Swoje prace poeta drukował nie tylko w prasie ukraińskiej czy polskiej w Galicji, ale także niemieckiej, a zwłaszcza w Wiedniu. Iwan Franko w swoich polskojęzycznych pracach kierowanych do Polaków, dokonał uświadomienia roli jaką odgrywa kultura intelektualna Ukraińców, mogąca spełnić funkcję odbudowywania sił narodu ukra-

ńskiego ku niezależności politycznej oraz symbiozy dobrosąsiedztwa między oboma narodami. W XIX wieku, takie posłannictwo poety było ważnym przyczynkiem do kulturalnych kontaktów polsko-ukraińskich. Zwrócił na to uwagę Rostysław Radyszewski pisząc: «Polsko-ukraińskie kontakty literackie i kulturowe w drugiej połowie XIX — na początku XX wieku., stały się bardziej intensywne, zyskały zupełnie nowy wymiar intelektualny. W istotnym stopniu przyczyniły się do tego wieloletnie wysiłki Iwana Franki w tej dziedzinie, szczególnie na polu popularyzacji kultury polskiej wśród Ukraińców i ukraińskiej wśród Polaków. Jego publikacje w prasie same od razu stawały się faktami życia literackiego, wywierały pozytywny wpływ na wzajemne poznanie się i porozumienie narodów» [13, c. 5]. W 1897 roku we Lwowie na bazie dwutygodnika «Zoria» powstaje czasopismo «Ridne Słowo», które w 1898 roku, zmienia nazwę na «Literaturno-naukowyj wisnyk». Inicjatorem zmian, które miały na celu nadanie czasopismu szerszego charakteru, był historyk Mychajło Hruszewski. Wiadomo jednakże, iż faktycznym redaktorem pierwszego okresu istnienia pisma pozostawał Iwan Franko. Czasopismo «Literaturno-naukowyj wisnyk» było wydawane przez Towarzystwo Naukowe im. Tarasa Szewczenki. Tutaj drukowała się ówczesna ukraińska elita z Galicji, Wielkiej Ukrainy oraz Bukowiny. W czasopiśmie zostały opublikowane wiersze Iwana Franki, poezje Mykoły Woronego, utwory Łesi Ukrainki, a także przekłady na język ukraiński Edgara Allana Poeego, Friedricha Schillera czy Williama Szekspira. Doświadczenie popularyzacji własnej kultury oraz tłumaczeń na język ukraiński powodowane było tym, że wokół czasopisma zgromadzono wybitnych ukraińskich poetów, pisarzy, publicystów oraz krytyków literackich. W skład kolegium redakcyjnego wchodził ludzie o bogatym doświadczeniu redaktorskim, a samo pismo miało ponadpartyjny status [13, c. 5-19].

Doświadczenie ukraińskiej galicyjskiej pracy u podstaw, którą tak gorąco propagował Iwan Franko, ukraińskie elity przeniosły ze sobą w XX wieku na emigrację. W 1959 roku powstała w Nowym Jorku «Grupa Nowojorska», jako awangardowe środowisko ukraińskiej emigracji, z najbardziej jaskrawą i oryginalną twórczością wobec innych ukraińskich emigracyjnych środowisk Ameryki. Nowopowstała grupa literacka, wykorzystując doświadczenia intelektualne swoich poprzedników, a zwłaszcza ideę Iwana Franki o popularyzacji własnej kultury wśród najbliższych sąsiadów, sama zajęła się promocją Ukrainy i jej kultury. Największe zasługi na tym polu, osiągnęła Wira Wowk, popularyzując kulturę ukraińską w Brazylii. Do «Grupy Nowojorskiej» należeli w 1959 roku należeli: Wira Wowk (1926), Bohdan Bojczuk (1927), Żenia Wasylkiwska (1929), Emma Andijewska (1931), Jurij Tarnawski (1934), Bohdan Tymisz Rubczak (1935), Patrycja Kyłyna (1936). Członkowie grupy na spotkaniach poetyckich dyskutowali o własnej twórczości, ale także kierowali się maksymą wyniesioną z tradycji ukraińskiej, mówiącą o przedsięwzięciach popularyzacyjnych kulturę ukraińską wśród sąsiadów [5, c. 3-42].

Wira Wowk urodziła się w rodzinie lekarza — Ostapa Mychajła i Stefanii Mariji Selanskich. Dzieciństwo spędziła w Kutach na Huculszczyźnie. Naukę pobierała w gimnazjum we Lwowie (1939), a następnie w Clara Schumann Schule w Dreźnie (1941–1945). Od 1939 roku mieszkała w Dreźnie wraz z rodzicami. Studiowała germanistykę, muzykologię oraz literaturoznawstwo porównawcze na Uniwersytecie w Tybindze (1945–1949). Ojciec poetki zginął w czasie nalotu dywanowego aliantów na Drezno. W roku

1949 wraz z matką wyjechała do Rio de Janeiro, gdzie ukończyła tamtejszy uniwersytet. Ponadto studiowała na Uniwersytecie w Monachium (1956–1957) oraz odbyła staż naukowy w 1965 na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku. Tytuł doktora filologii otrzymała na Papieskim Uniwersytecie Katolickim w Rio de Janeiro w 1952 roku. W latach 1952–1996 pracowała jako wykładowca. Obejmowała stanowisko profesora literatury germańskiej na Uniwersytecie Federalnym w Rio de Janeiro. Od 1957 zajmowała stanowisko kierownika Katedry Filologii Germańskiej na Uniwersytecie w Cabo Frio. Wykładała również w Uniwersytecie św. Urszuli. Stanowisko poetki w Brazylii było ustabilizowane, mogła więc obok pracy naukowej, zajmować się popularyzacją kultury ukraińskiej w przestrzeni języka portugalskiego [4, c. 5–33]. Warto dodać, że 1959 roku, «Grupa Nowojorska» powołała rocznik literacki «Nowe Poezje» w którym do 1971 roku drukowano obok poezji własnej tłumaczenia z różnych literatur. Nakreślono poprzez to program działania oraz priorytety literackie, wyrażone w XIX wieku przez Iwana Frankę, że promocja różnych literatur w przekładach na język ukraiński, przyczynia się do popularyzacji kultury ukraińskiej w świecie. Zwracano również uwagę na temat złożoności aktu twórczego na emigracji (jako osamotnienia) oraz roli jaką odgrywa czytelnik, będący częściowo dopełnieniem pracy pisarskiej, bowiem zawsze pozostaje on pierwszym krytykiem i recenzentem dzieła pisarza. Tę ważną wykładnię zawartą w «Nowych Poezji» podtrzymała następnie poetka Wira Wowk, powołując w Rio de Janeiro dwie serie wydawnicze: «Wertep» i «Pysanka», w których propagowała i popularyzowała kulturę ukraińską w Brazylii w jej portugalskojęzycznym kluczu. W serii wydawniczej «Wertep» poetka wydała przekłady literatury ukraińskiej XVIII i XIX wieku. Były to wydane po ukraińsku, portugalsku i po niemiecku kolędy («Колядник» — Cancioneiro de Natal — Ukrainische Weihnachtslieder», 1988), wiersze filozoficzne Hryhirija Skoworody («Fábulas», 1978), wybrane poezje Tarasa Szewczenki z «Kobziarza» («O Sonho», 1980), proza «Marusia» Marka Wowczka («Marússia», 1988), dramat «Don Juan» Łesi Ukrainki. W tej serii poetka przetłumaczyła na język portugalski i wydała w Rio de Janeiro poemat Iwana Franki «Mojżesz» (1981), wspólnie z Oleną Kołodij (Helena Kolody). Popularyzacja w Brazylii poematu Iwana Franki, pozostaje w twórczości ukraińskiej poetki, ważnym ogniwem łączącym tradycję translatorską tego wybitnego, dzieła na różne języki od jego powstania w 1905 roku [9].

W serii wydawniczej «Pysanka», Wira Wowk popularyzowała twórczość ukraińskich poetów i pisarzy XX wieku. W tej serii poetka wydała wiersze Iwana Dracza, («Asas», 1993), Mykoły Worobjowa («Signos», 1994), Ihora Kałynca («O Fogo Sagrado», 1997), Sofiji Majdańskiej («Rio Montês», 1998). W 1993 roku, Wira Wowk wydała brazylijską antologię przekładów «Grupy Nowojorskiej» o wymownym tytule «Barć» — «O Grupo de Nova York: «Colméia» (Rio de Janeiro 1993), gdzie zaproponowała wiersze «Wielkiej siódemki» we własnych tłumaczeniach na język portugalski. Antologia była ważnym wydawnictwem autorskim poetki, popularyzowała bowiem twórczość literacką ukraińskiej emigracji w Brazylii [8, c. 7–8].

Tę prezentację popularyzatorską należy traktować jako zbiorowy portret «Grupy Nowojorskiej». Utwory grupy, zaproponowane przez Wirę Wowk do druku w portugalskojęzycznej antologii «Colméia», charakteryzują się dojrzałością twórczą, odpowiedzialnością za słowo oraz oryginalnością doboru treści tematycznych. Antologia

poprzez oryginalną treść, była oceniana w emigracyjnych środowiskach ukraińskich, jako jako ważna wypowiedź literacko-artystyczna dotycząca poezji «Grupy Nowojorskiej». Zgodnie z założeniami ideowymi Iwana Franki o popularyzacji własnej kultury wśród sąsiadów, tłumaczenia Wiry Wowk ukazywały fascynację twórcze poetów, wewnętrzne upodobania i smaki oraz interpretację translatorską samej poetki [11, c. 94–97].

Marija Rewakowycz zastanawiając się nad percepcją literacką tłumaczeń Wiry Wowk, pisała o pracy translatorskiej poetki, jako o ważnym akcie twórczym, popularyzującym kulturę ukraińską w świecie. Mówiąc o tym Marija Rewakowycz powoływała się na rozmowę Iwana Fizera z Bohdanem Bojczukiem, Jurijem Tarnawskim i Bohdanem Rubczakiem drukowaną w dziesiątym numerze «Suczasnosti» z 1988 roku, gdzie wybrzmiało stwierdzenie, że «Grupa Nowojorska» do swoich propozycji wydawniczych dodała także promocję ukraińskiej kultury [6, c. 102–110].

W serii wydawniczej «Pysanka» Wira Wowk zrealizowała także swoje pasje translatorskie z języka hiszpańskiego, tłumacząc na język ukraiński wiersze Pabla Nerudy «Вєрхів'я Мачу Пічу» (Monachium 1970) oraz utwory dramatyczne Federico Garcii Lorci (1899–1936) «Чотири драми» (Monachium 1974) Warto dodać, że Wira Wowk tłumaczyła także innych poetów Ameryki Łacińskiej: Cézara Vallejo (1895–1937), Carlosa Drumonda de Andrade i Fernando Pessoa (1888–1935) oraz Jorgesa Carrery Andrade. We wszystkich tych działaniach popularyzatorskich Wiry Wowk, przewija się idea, zapoczątkowana przez poetę Iwana Frankę w XIX wieku, że własną kulturę warto popularyzować samemu, często w języku najbliższych sąsiadów. Poeta dokonywał tego w języku polskim oraz niemieckim. Działalność popularyzatorska zapoczątkowana przez Iwana Frankę w jego szkicach literackich, kierowanych do Polaków, czyniła działania proponowane przez Iwana Frankę powszechnie znanymi i uznawanymi. Na tym tle popularyzacji kultury ukraińskiej działalność Wiry Wowk posiada także ważny pierwiastek edukacyjny. Poetka własną kulturę popularyzowała w języku niemieckim oraz portugalskim. Natomiast z kultury niemieckiej, portugalskiej i hiszpańskiej proponowała przekłady literackie na język ukraiński. Był to ważny kanon jej twórczości i działalności literackiej w Rio de Janeiro. Rozliczne kontakty literackie poetki, przetrwały się w przyjaźń, i owocowały promocją kultury ukraińskiej [4, c. 5–33].

Wnioski oraz perspektywy badań. Swoją polskojęzyczną twórczość poeta Iwan Franko kierował do sąsiadów, popularyzując w ten sposób własną kulturę. Było to, w wymiarze ponadczasowym — posłannictwo wobec własnego narodu, języka i literatury. W podobny sposób, to posłannictwo, rozumiała poetka «Grupy Nowojorskiej» — Wira Wowk. Wyrosła w tradycji galicyjskiego ukraińskiego pozytywizmu, polskojęzyczną twórczość Iwana Franki, poetka widziała jako strukturalizowaną koncepcję intelektualnej popularyzacji ukraińskiej kultury na zewnątrz. Stąd całe swoje życie intelektualne w Brazylii, Wira Wowk poświęciła przybliżeniu społeczeństwu brazylijskiemu kultury ukraińskiej. W tym świetle zaproponowany przez Rostysława Radyszewskiego dyskurs badawczy o misji Iwana Franki na polu intelektualnego porozumienia polsko-ukraińskiego, wydaje się nadal aktualny [13, c. 5–19]. Jak bowiem pisał Rostysław Radyszewski, ukraiński poeta Iwan Franko od wczesnej

młodości utrzymywał bliskie stosunki osobiste z przedstawicielami kultury polskiej. Korespondował z Elizą Orzeszkową, przez szereg lat przyjaźnił się z Janem Kasprowiczem, kilkakrotnie wypowiadał się o powieściach Henryka Sienkiewicza. Pisał także o problemie chłopskim w twórczości Marii Konopnickiej i Bolesława Prusa. Szeroko zajmował się też problemem polskiego pozytywizmu, bliskiemu poecie poprzez ukraiński pozytywizm w ukraińskiej literaturze galicyjskiej. Jedną z najcenniejszych prac Franki na temat współczesnej literatury polskiej była jego recenzja «Placówki» Bolesława Prusa. Z punktu widzenia tematyki chłopskiej oceniał również poezję Jana Kasprowicza [13, c. 5–19]. Jako historyk literatury poświęcił wiele uwagi polskiej poezji średniowiecznej, literaturze XVI i XVII wieków, twórczości ukraińskich romantyków Seweryna Goszczyńskiego oraz Józefa Bohdana Zaleskiego. Nie bez znaczenia pozostawała dla poety twórczość Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego i Zygmunta Krasińskiego. Iwan Franko swoimi artykułami, narysami oraz szkicami napisanymi w języku polskim, zapoczątkowywał w literaturach europejskich pojęcie promocji własnej kultury wobec sąsiadów. Dyskurs ten kontynuowała w Brazylii emigracyjna poetka Wira Wowk, rozumiejąc misję informacyjną jako klucz do kształtowania opinii o własnej kulturze na zewnątrz. W historii «Grupy Nowojorskiej», poetka przekazywała nie tylko doświadczenie poetyckie ale również pracę translatorską oraz ogólną wiedzę o Ukrainie. Poprzez tłumaczenie poematu «Mojżesz» na język portugalski, Wira Wowk, docierała z ukraińską kulturą do czytelnika brazylijskiego, mówiła o istnieniu niepowtarzalności poezji Iwana Franki. Na tym tle ważnym głosem może być to, co powiedziała na temat miejsca «Grupy Nowojorskiej» w kulturze światowej, badaczka z USA, Melanie Pytlowany, według której «Grupa Nowojorska» wytworzyła swoistą syntezę kultury ukraińskiej i światowej poprzez niszowość oraz prywatność [12, c. 3–21].

Twórczość Iwana Franki poprzez rozliczne szkice o literaturze, rozumiana w jej wieloaspektowym wymiarze, wpływała na sąsiedztwo ukraińskiej literatury w XIX i XX wieku. Poeta był poniekąd pośrednikiem w popularyzowaniu ukraińskiej kultury wśród sąsiadów i ich literatur. Działania te pozostają dobrym przykładem literackiego porozumienia polsko—ukraińskiego. Będą one w przyszłości platformą szczegółowych badań naukowych polonistów oraz naukowych środowisk ukrainistycznych o polsko-ukraińskich związkach literackich.

LITERATURA

1. *Вовк В.* Спогади [Текст] / вступ. ст. І. Дзюби. — К. : Родовід, 2003. — 456 с. : іл.
2. *Ільницький М.* Українська повоєнна еміграційна поезія / Микола Ільницький // На перехрестях віку : у 3 кн. — Кн. III. — К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. — 902 с. — С. 8.
3. *Ільницький М.* Український сонях під бельгійським небом / Микола Ільницький // Дзвін. — Львів, 1990. — №10. — С. 32.
4. *Коцюбинська М.* Метаморфози Віри Вовк / Михайлина Коцюбинська // Поезії / Віра Вовк. — К. : Родовід, 2000. — 424 с. — С. 5–33.
5. «Поети “Нью-Йоркської групи”» : антологія [Текст] / упоряд. О. Г. Астаф'єв. — Х. : Ранок, 2003. — 288 с.

-
6. Ревакович М. Дещо про Нью-Йоркську групу // Світо-вид — Київ–Нью-Йорк, 1996. — № 2(23) — С. 102-110.
  7. Тарнавський О. «Об'єднання українських письменників» // «Слово» — Т. 12. — С. 169–228.
  8. *Colméia* [Text] : antologia lírica / O grupo de Nova York. — Rio de Janeiro : Companhia Brasileira de artes gráficas, 1993. — 62 p.: il. — (Série Pyssanka ; 3) — p. 7–8.
  9. Frankó I.: Moisés / Tradução Wira Selansky em colaboração com Helena Kolody. — Rio de Janeiro: «Companhia Brasileira de Artes Gráficas», 1981. — VERTÉP SÉRIE
  10. Franko I. *Szkice o literaturze*. Pod redakcją J. Matkowskiego, I. Rozłuckiego. — Warszawa–Drohobycz: Zjednoczenie Nauczycieli Polskich na Ukrainie, 2016. — 402 s.
  11. Karabowicz T. «„Grupa Nowojorska”. Drogi i rozdroża ukraińskiej literatury emigracyjnej po 1959 roku». — Lublin: Episteme, 2014. — 302 s. — S. 210–214.
  12. Pytłowany M. «Continuity and Innovation in the Poetry of the New York Group», // «Journal of Ukrainian Graduate Studies 2». 1 (1977), s. 3–21.
  13. Radyszewski R. «Iwan Franko w polskiej prasie: literatura i kultura» / «Iwan Franko. Szkice o literaturze». Pod redakcją J. Matkowskiego, I. Rozłuckiego. — Warszawa–Drohobycz: Zjednoczenie Nauczycieli Polskich na Ukrainie, 2016. — c. 5–19.